

ОФІЦІЙНИЙ РОЗДІЛ

- *Про виконання цільової програми наукових досліджень НАН України «Надійність і довговічність матеріалів, конструкцій, обладнання та споруд» (Ресурс-2) на 2016–2020 рр. (доповідач — академік НАН України Л.М. Лобанов)*
- *Княже місто Звенигород: інноваційні методи у вивченні та збереженні історичної пам'яті (доповідач — доктор історичних наук В.Д. Гупало)*
- *Про нагородження відзнаками НАН України та Почесними грамотами НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України (доповідач — академік НАН України В.Л. Богданов)*
- *Кадрові та поточні питання*

ІЗ ЗАЛИ ЗАСІДАНЬ ПРЕЗИДІЇ НАН УКРАЇНИ

9 грудня 2020 року

Засідання Президії НАН України 9 грудня 2020 р. відбулося у режимі відеоконференції під головуванням президента НАН України академіка НАН України Анатолія Глібовича Загороднього.

Члени Президії НАН України заслухали доповідь заступника голови наукової ради цільової програми наукових досліджень НАН України «Надійність і довговічність матеріалів, конструкцій, обладнання та споруд» («Ресурс-2») академіка НАН України **Леоніда Михайловича Лобанова** про виконання цієї програми в 2016–2020 рр. (стенограму див. на с. 28).

У доповіді було наголошено, що в результаті реалізації програми «Ресурс-2» отримано вагомий науково-технічний та практичний результати, які сприяли розвитку таких пріоритетних напрямів науки і техніки, як «Нові речовини і матеріали», «Енергетика та енергоефективність», а також подовженню термінів безпечної експлуатації відповідальних об'єктів довготривалої експлуатації, зокрема атомних і теплових електростанцій, гідроелектростанцій, магістральних і технологічних трубопроводів, мостів, будівельних споруд, конструкцій авіаційної і космічної техніки тощо.

За програмою протягом 2016–2020 рр. виконувалося 108 наукових проєктів із залученням 24 наукових установ з 8 відділень НАН України, а саме: Відділення фізико-технічних проблем матеріалознавства, Відділення фізико-технічних проблем енергетики, Відділення ядерної фізики та енергетики, Відділення механіки, Відділення фізики та астрономії, Відділення хімії, Відділення математики, Відділення інформатики.

Загалом виконання цієї цільової програми наукових досліджень НАН України дало змогу розробити комплекс відповідних заходів і засобів для вирішення проблем подовження ресурсу і гарантування безпеки функціонування об'єктів тривалої експлуатації. За результатами виконання програми опубліковано 36 монографій (з них 2 — за кордоном) та 402 статті,

зроблено 132 доповіді на конференціях, отримано 65 патентів. Підготовлено підсумковий збірник праць з програми «Ресурс-2», до якого увійшли статті про основні результати роботи за кожним з проєктів. Видано каталог «Інноваційні пропозиції», в якому представлено готові до впровадження розробки, виконані за проєктами програми «Ресурс-2».

Незважаючи на значну кількість важливих науково-технічних та практичних результатів, подальшого дослідження і науково-технічного супроводу потребують проблеми подовження нормативних строків експлуатації об'єктів атомної та теплової енергетики, нафтохімічної промисловості, транспорту, будівництва та інших основних галузей господарства України. Особливу увагу слід приділити впровадженню розробок установ НАН України, зміцненню контактів з промисловими підприємствами, а також інформуванню фахівців та широкого загалу про отримані результати.

В обговоренні доповіді взяли участь президент НАН України академік НАН України А.Г. Загородній; генеральний директор ВАТ «Український інститут сталевих конструкцій ім. В.М. Шимановського» член-кореспондент НАН України О.В. Шимановський; голова Західного наукового центру НАН України і МОН України, директор Фізико-механічного інституту ім. Г.В. Карпенка НАН України академік НАН України З.Т. Назарчук; директор Інституту проблем міцності ім. Г.С. Писаренка НАН України академік НАН України В.В. Харченко; віцепрезидент НАН України, голова Секції фізико-технічних і математичних наук НАН України академік НАН України В.Л. Богданов; член Президії НАН України академік НАН України А.Г. Наумовець; директор Головної астрономічної обсерваторії НАН України академік НАН України Я.С. Яцків; радник Президії НАН України академік НАН України Д.О. Мельничук; академік-секретар Відділення фізики і астрономії НАН України академік НАН України В.М. Локтєв; в.о. академіка-секретаря Відділення біохімії, фізіології і молекулярної біології НАН України, директор Інституту біохімії ім. О.В. Палладіна

Засідання Президії НАН України (зліва направо): віцепрезидент НАН України, голова Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України академік НАН України С.І. Пирожков; перший віцепрезидент НАН України академік НАН України В.П. Горбулін; президент НАН України академік НАН України А.Г. Загородній; віцепрезидент НАН України, голова Секції фізико-технічних і математичних наук НАН України академік НАН України В.Л. Богданов

Виступ академіка НАН України Леоніда Михайловича Лобанова

НАН України академік НАН України С.В. Комісаренко.

Підсумовуючи виступи, президент НАН України академік НАН України А.Г. Загородній зазначив, що питання оцінювання і подовження ресурсу відповідальних споруд, конструкцій, обладнання та інженерних мереж у багатьох галузях економіки на сьогодні не втрачає своєї актуальності, а тому, з огляду на перспективність уже отриманих результатів та важливість продовження робіт за цим на-

Виступ доктора історичних наук Віри Діонізівни Гупало

прямом, цілком слушною є пропозиція щодо започаткування нової цільової програми НАН України «Науково-технічні проблеми моніторингу стану, оцінювання і подовження ресурсу конструкцій, обладнання та споруд тривалої експлуатації» на 2021–2025 роки («Ресурс-3»).

Президія НАН України прийняла відповідну постанову, призначила керівником програми «Ресурс-3» академіка НАН України Л.М. Лобанова і затвердила концепцію, склад наукової ради та Положення про наукову раду програми «Ресурс-3».

* * *

Далі члени Президії НАН України заслухали наукову доповідь старшого наукового співробітника відділу археології Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України доктора історичних наук **Віри Діонізівни Гупало** на тему «Княже місто Звенигород: інноваційні методи у вивченні та збереженні історичної пам'яті» (див. с. 34).

У доповіді йшлося про розкопки і результати вивчення одного з найдавніших міст Українського Прикарпаття — Звенигорода. Городище, що збереглося від давнього міста, розташоване поблизу с. Звенигород Пустомитівського району Львівської області, на відстані близько 20 км на південний схід від Львова. Наукові археологічні дослідження на території городища мають довгу історію і тривають уже майже 170 років. На нинішньому етапі логічним

розвитком досліджень стали спроби об'ємної реконструкції просторової організації Звенигорода за допомогою 3D-технологій.

Крім того, важливим завданням є забезпечення опрацювання на сучасному рівні численних речових колекцій зі Звенигорода, більшість з яких досі ще не вивчено, залучення до співпраці фахівців суміжних наукових дисциплін, проведення лабораторних аналізів артефактів з органічної речовини, а також впровадження отриманих результатів у науковий обіг.

Нагальною проблемою є музеєфікація пам'ятки з метою її збереження від руйнування. З цією метою у червні 2020 р. було створено історико-культурний заповідник «Древній Звенигород», підпорядкований Львівській обласній раді (директор — Н. Войцешук).

В обговоренні доповіді взяли участь почесний директор Інституту археології НАН України академік НАН України П.П. Толочко; академік-секретар Відділення історії, філософії та права НАН України, директор Інституту історії України НАН України академік НАН України В.А. Смолій; директор Головної астрономічної обсерваторії НАН України академік НАН України Я.С. Яцків; в.о. академіка-секретаря Відділення біохімії, фізіології і молекулярної біології НАН України, директор Інституту біохімії ім. О.В. Палладіна НАН України академік НАН України С.В. Комісаренко.

За результатами обговорення Президія НАН України схвалила роботу науковців Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України щодо вивчення пам'ятки «Городище Звенигород» як релікту однойменної княжої столиці та залучення до наукового обігу нових матеріалів як важливої складової історико-культурної спадщини України.

* * *

Серед поточних питань члени Президії НАН України заслухали інформацію віцепрезидента НАН України академіка НАН України В.Л. Богданова про основні принципи розподілу бюджетного фінансування між установами НАН України.

Постановою Президії НАН України від 23.10.2020 № 171 «Про окремі заходи з реформування діяльності НАН України» одним зі стратегічно важливих напрямів реформування діяльності Академії було визначено вдосконалення принципів розподілу коштів, отриманих Академією з державного бюджету, з метою забезпечення прозорого, об'єктивного та ефективного процесу їх розподілу для здійснення пріоритетних наукових досліджень, розвитку дослідницької інфраструктури та матеріально-технічного забезпечення наукових досліджень. Головам секцій та академікам-секретарям відділень НАН України було доручено подати пропозиції щодо вдосконалення наявного механізму розподілу бюджетних коштів в Академії, насамперед базового фінансування установ відділень.

Слід зазначити, що більшість пропозицій зводилися до того, що при розподілі бюджетних коштів між установами потрібно враховувати не лише, так би мовити, показники «затрат» (чисельність працівників установи, комунальні послуги тощо), а й показники якості, що характеризують результати діяльності установ. Йдеться, зокрема, про результати внутрішнього оцінювання та державної атестації установи, участь установи у науково-технічному супроводі галузей економіки, публікаційну активність, науково-експертну діяльність, підготовку наукових кадрів, міжнародне наукове співробітництво, можливість установи залучати додаткові кошти до спеціального фонду та ін.

Як показники, що характеризують результати діяльності установ, можна використовувати кількість публікацій у розрахунку на одного наукового працівника, імпаکت-фактор журналів, у яких опубліковано статті, кількість монографій, грантів, премій, патентів, показники захисту дисертацій тощо. Зіставлення цих показників слід здійснювати з урахуванням особливостей науково-дослідної діяльності установ, що визначаються їх належністю до природничих, технічних, соціогуманітарних наук, а самі показники періодично переглядати разом з вагою кожного з них. На основі певного

набору зазначених якісних показників можуть вибудовуватися різні системи рейтингів.

Отже, пропонується у 2021 р. розподіл базового фінансування та фінансування за цільовими програмами відділень здійснювати за такою схемою.

Бюджетні кошти, що відповідають обсягу фінансування установ відділень НАН України у 2020 р., розподіляються відповідно до встановлених раніше відсотків для установ у загальному обсязі фінансування відділень НАН України, а кошти, на які планується збільшити фінансування НАН України у 2021 р., розподіляються залежно від загального рейтингу установ у межах відділення.

Слід зауважити, що хоча держбюджет 2021 р. ще не прийнято, є обґрунтовані сподівання, що обсяг фінансування бюджетної програми Академії за КПКВК 6541030, за рахунок якої, зокрема, здійснюється базове фінансування та фінансування цільових програм відділень, буде збільшено приблизно на 25%. Відповідно, бюджетні кошти, які перевищують обсяг бюджетного фінансування відділення в поточному році, можуть бути розподілені між установами відділення згідно з рейтингом кожної установи.

При цьому кожне відділення з урахуванням специфіки діяльності установ може визначити і затвердити конкретні показники діяльності установ у відділенні, а за потреби вагові коефіцієнти для цих показників та на їх основі провести рейтингування своїх установ.

Водночас при розподілі бюджетного фінансування між установами відділенням обов'язково потрібно враховувати, що проведена установами в 2016–2020 рр. робота з оптимізації (скорочення) штатної чисельності працівників не повинна призводити до скорочення бюджетного фінансування цих установ.

Крім того, при розподілі бюджетного фінансування відділенням слід не допускати наявності необґрунтованих вакансій у штатному розписі установ.

При розподілі бюджетних коштів важливо також враховувати, що згадане збільшення обсягів фінансування Академії на 25% пов'язане

з планами Уряду збільшити мінімальну заробітну плату з 1 січня 2021 р. до 6,0 тис. грн, а з 1 грудня 2021 р. — до 6,5 тис. грн, а тому потрібно забезпечити відповідне підвищення посадових окладів. Тобто реальний обсяг фінансування установ Академії не дозволить забезпечити їх діяльність у режимі повного робочого часу.

Запропонований підхід до розподілу бюджетного фінансування між установами відділень можна розглядати лише як перший етап вдосконалення принципів розподілу бюджетних коштів в Академії для забезпечення прозорості, об'єктивності та ефективності цього процесу.

Враховуючи недостатні обсяги фінансування Академії до питання розподілу бюджетних коштів між секціями та відділеннями пропонується повернутися у І кварталі наступного року після можливої оптимізації мережі наукових установ НАН України з урахуванням результатів їх оцінювання та державної атестації.

Потім було заслухано інформацію президента НАН України академіка НАН України А.Г. Загороднього про програму постдоків Національної академії наук України.

Однією із загальноновизнаних світових практик, спрямованих на підвищення ефективності дослідницької роботи в університетах та науково-дослідних центрах, є залучення на тимчасовій основі до роботи над науковими проектами молодих кандидатів наук (PhD), які нещодавно в іншій установі успішно завершили своє дисертаційне дослідження за близькою тематикою. Таку форму організації діяльності вченого після завершення аспірантури (або її аналога) називають постдокторантурою (англ. *postdoctoral research*), а самого молодого вченого — постдок. Слід зауважити, що термін «постдок» означає не посаду, а радше самого молодого науковця, який виконує певну науково-дослідну роботу в конкретному проекті на умовах строкового трудового договору (терміном до кількох років) під керівництвом досвідченого вченого.

У країнах з дворівневою системою наукових ступенів (зокрема, в Україні) є поняття докторантури як форми підготовки наукових

працівників для здобуття другого (найвищого) наукового ступеня — доктора наук. Термін «постдокторантура» виник у країнах з однорівневою системою наукових ступенів, і його не слід асоціювати в цьому сенсі з поняттям «докторантура». У країнах з дворівневою системою варто було б вживати термін «постаспірантура».

Було запропоновано започаткувати в НАН України як пілотний проєкт програму постдоків. Мається на увазі надання на конкурсних засадах цільових коштів установам НАН України для залучення молодих перспективних учених, зокрема з університетів та інших неакадемічних організацій. Після завершення дворічного строку виконання програми установа може або залишити такого фахівця в інституті (за рахунок власного фінансування), або завершити з ним трудові відносини.

Президія НАН України ухвалила Положення про програму постдоків НАН України.

* * *

Члени Президії НАН України розглянули також інші поточні і кадрові питання:

- затвердили внесення змін до Основних принципів організації та діяльності наукової установи Національної академії наук України;
- затвердили Положення про Комісію НАН України з питань комунікацій із суспільством і популяризації наукової діяльності і доручили голові Комісії віцепрезиденту НАН України члену-кореспонденту НАН України О.О. Рафальському організувати її роботу;
- ухвалили нову редакцію Положення про стипендії Національної академії наук України для молодих вчених, а також нову редакцію Положення про стипендії Національної академії наук України для молодих вчених строком на 1 рік.

Призначено:

- академіка НАН України **Андронаті Сергія Андрійовича** почесним директором Фізико-хімічного інституту ім. О.В. Богатського НАН України, увільнивши його з посади директора Інституту за станом здоров'я, та перевести його на посаду радника при дирекції Інституту;
- завідувача відділу хімії функціональних неорганічних матеріалів Фізико-хімічного інституту ім. О.В. Богатського НАН України доктора хімічних

наук **Зінченка Віктора Федосійовича** виконувачем обов'язків директора Інституту до обрання та призначення директора установи у встановленому порядку.

Затверджено:

- кандидата біологічних наук **Чернишенка Володимира Олександровича** на посаді заступника директора з наукової роботи Інституту біохімії ім. О.В. Палладіна НАН України;

- кандидата біологічних наук **Моргуна Богдана Володимировича** на посаді заступника директора з наукової роботи Інституту клітинної біології та генетичної інженерії НАН України;

- доктора технічних наук **Циганкова Сергія Петровича** на посаді заступника директора з наукової роботи Державної установи «Інститут харчової біотехнології та геноміки НАН України»;

- кандидата фізико-математичних наук **Шульгу Сергія Михайловича** на посаді заступника директора з наукової роботи Державної установи «Інститут харчової біотехнології та геноміки НАН України»;

- кандидата біологічних наук **Червоненко Оксану Володимирівну** на посаді заступника директора з наукової роботи Національного науково-природничого музею НАН України;

- кандидата біологічних наук **Белокурову Валерію Борисівну** на посаді вченого секретаря Інституту клітинної біології та генетичної інженерії НАН України;

- кандидата біологічних наук **Пірка Ярослава Васильовича** на посаді вченого секретаря Державної установи «Інститут харчової біотехнології та геноміки НАН України»;

- кандидата біологічних наук **Король Елеонору Миколаївну** на посаді вченого секретаря Національного науково-природничого музею НАН України.

Погоджено кандидатуру:

- доктора технічних наук **Воскобійника Володимира Анатолійовича** на посаду завідувача відділу гідродинаміки хвильових та руслових процесів Інституту гідромеханіки НАН України;

- кандидата біологічних наук **Чернишенка Володимира Олександровича** на посаду завідувача відділу структури і функції білка Інституту біохімії ім. О.В. Палладіна НАН України.

Відзнакою НАН України «За підготовку наукової зміни» нагороджено:

- ректора Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», доктора економічних наук, професора **Онищенко Володимира Олександровича** за багатолітню плідну працю на освітній та науковій ниві, вагомий внесок у підготовку висококваліфікованих фахівців з пріоритетних напрямів

наук мів науки і техніки, зміцнення творчих зв'язків з Національною академією наук України та з нагоди 90-річчя від часу заснування університету.

Відзнакою НАН України «За професійні здобутки» нагороджено:

- завідувача відділу Фізико-технологічного інституту металів та сплавів НАН України доктора технічних наук **Шинського Олега Йосиповича** за багатолітню плідну працю вченого-матеріалознавця, досвідченого педагога, організатора і популяризатора науки та вагомий особистий внесок у розвиток наукових досліджень фізико-хімії ливарних процесів;

- директора Державної установи «Інститут Івана Франка НАН України» члена-кореспондента НАН України **Нахліка Євгена Казимировича** за багатолітню плідну наукову, науково-організаційну та педагогічну працю, вагомий особистий внесок у розвиток наукових досліджень та популяризацію творчих здобутків у галузі українського літературознавства;

- помічника начальника Відділу міжнародних зв'язків НАН України **Христича Володимира Івановича** за багатолітню сумлінну працю, високопрофесійне та відповідальне ставлення до виконання посадових обов'язків.

Подякою НАН України відзначено:

- директора Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України академіка НАН України **Шемшученка Юрія Сергійовича** за багатолітню плідну працю вченого-правознавця, організатора юридичної науки і освіти, громадського діяча, вагомий особистий внесок у вирішення проблем державотворення і розбудови правової системи та активне сприяння підвищенню правосвідомості громадян;

- представників Ради молодих вчених НАН України — старшого наукового співробітника Інституту проблем моделювання в енергетиці ім. Г.Є. Пухова НАН України, кандидата технічних наук, члена Ради молодих вчених НАН України **Артемчука Володимира Олександровича**; наукового співробітника Інституту мікробіології і вірусології ім. Д.К. Заболотного НАН України, кандидата біологічних наук, секретаря Ради молодих вчених НАН України **Булігіню Тетяну Володимирівну**; в.о. завідувача відділу Міжнародного науково-навчального центру інформаційних технологій та систем НАН та МОН України, в.о. голови Ради молодих вчених НАН України **Волкова Олександра Євгеновича**; старшого наукового співробітника Науково-організаційного відділу Президії НАН України, кандидата технічних наук, секретаря Комісії по роботі з науковою молоддю НАН України **Дуброву Олександра Євгеновича**; старшого наукового співробітника Державної установи «Інститут геохімії навко-

лишнього середовища НАН України», кандидата технічних наук, заступника голови Ради молодих вчених НАН України **Ковач Валерію Омелянівну**; старшого наукового співробітника Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, кандидата юридичних наук, заступника голови Ради молодих вчених НАН України **Малишева Олександра Олеговича**; наукового співробітника Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона НАН України, кандидата технічних наук, першого заступника голови Ради молодих вчених НАН України **Шваба Сергія Леонідовича** — за вагомий особистий внесок у справу підтримки наукової діяльності молодих вчених Національної академії наук України, всебічне сприяння реалізації їх творчого потенціалу та активну участь у заходах з популяризації наукових здобутків серед школярів і студентів;

• завідувача кафедри Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» доктора технічних наук, професора **Пічугіна Сергія Федоровича** за багатолітню плідну працю на освітан-

ській і науковій ниві, вагомий внесок у підготовку висококваліфікованих фахівців з пріоритетних напрямів науки і техніки, зміцнення творчих зв'язків з Національною академією наук України та з нагоди 90-річчя від часу заснування університету.

Почесною грамотою Президії НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України нагороджено:

• трудовий колектив Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» за багатолітню плідну працю на освітанській і науковій ниві, вагомий внесок у підготовку висококваліфікованих фахівців з пріоритетних напрямів науки і техніки, зміцнення творчих зв'язків з Національною академією наук України та з нагоди 90-річчя від часу заснування університету.

За матеріалами засідання підготувала О.О. Мележик